

HUEY LONG, AZ AMERIKAI HITLER

Ki EZ a szinte komikus nevű amerikai politikus, akiről mostanában állandóan hallunk és olvasunk? Teljes neve Huey Pierce Long, s Louisiana állam szövetségi szenátora. Nemrég a newyorki „Nation“ kimerítően foglalkozott vele, az angliai „The Manchester Guardian“ a leendő amerikai diktátornak nevezte, a clevelandi „Plain Dealer“ munkatársát leküldte a délre, hogy lapjának tevékenységéről részletesen beszámoljon, s a legmucsaiabb újságokban is napról napra felmerül a neve. Tavaly még az amerikai közélet bohócának nevezték Huey Longot, ma pedig ellenfelei is komoly hangon emlékeznek meg róla, s mindinkább szaporodik azoknak a száma, akik attól tartanak vagy azt remélik, hogy előbb-utóbb letöri Franklin D. Roosevelttel tekintélyét. Jellemző, hogy pár héttel azelőtt Huey Long az amerikai rádióban, a „national network“-on, ahonnan az egész ország lakossága hallhatta, három ízben fél órást előadást tartott, s a rádióközpont közlése szerint előadása idejéért nem kellett fizetnie (ez fontos adat, mert annak beismerése, hogy Huey Long üzletileg vonzó erő) s hogy első előadása után hatvankétezer levél futott be a rádió központba az ország különböző helyeiről. Szóval nyilvánvaló, hogy olyan amerikai közéleti jelenséggel állunk szemben, amely felett nem lehet napirendre térni. Ha Rooseveltnak nem sikerül gazdasági programját megvalósítani, valószínű, hogy Huey Longról még sok szó fog esni. S ha Huey Longról sok szó esik, ez egyértelmű azzal, hogy az amerikai politikai, társadalmi és gazdasági élet olyan forduló előtt áll, amelyről nemcsak az amerikai népnek kell tudomást vennie, hanem a többi földrész lakosságának is.

Huey Long személyének s tagadhatatlan varázsának (amely az intellektus kizárólagos szempontjából egyáltalában nem rokonszenves, de miért törődnének a tömegek ezzel a szemponttal?) megértésére lényeges, hogy néhány szóval beszámoljunk a dél jellegzetes viszonyairól. A dél tudvalevőleg az Egyesült Államok legfeudálisabb emlékeinek területe. A polgárháborúnak nemcsak az volt a célja, hogy a délt egyesítse az északkal, hanem az észak részéről annak a törekvésnek kifejezése, hogy a délt is demokratizálni kell. A déliek még ma is megvetéssel használják a „yankee“, jelzöt, amelyet az Egyesült Államok északi polgáira alkalmaznak. Amikor néhány esztendővel ezelőtt Louisville városában jártam, egy ottani ügyvéd, a város autochton rétegének tagja, az Abraham Lincoln szobor előtt szavakkal vissza nem

adható lekicsinyléssel nyilatkozott az amerikai egység megteremtőjéről. A dél erős kasztszellemeire jellemző, hogy a négereket s a „fehér szemetet“ nagyobb távolság választja el az uralkodó osztálytól, mint Európában a nincstelen Tiborcokat a föld uraitól. Csakis az irodalmi realizmus pizok és mocsoksz suggeráló részletességével lehet képet festeni arról a borzasztó nyomorról, elmaradottságról és lelki sötétségről, amely a dél tömegeinek megdöbbenő sorsa. S amíg a déli „gentleman“ és „lady“ sokszor valósággal a rokokó mesterkélt kedvességének közvetlennek látszó modorával és vendégszeretetével tud a társadalmilag vele egyenrangúakkal érintkezni, addig az ára ennek a társadalmi elefántcsont-toronynak a tömegek jelentékeny százalékának szörnyű nyomora, tűrhetetlen társadalmi pozíciója.

Huey Long apostola annak a lélektani adottságnak, amely a fent vázolt viszonyokból ered. Noha a demokrata párt tagja, az elégedetlenek, sőt opponálók sorába tartozik. A Rooseveltt adminisztráció kezdetén szerepe szélmalomharcnak látszott. Rooseveltt akkortájt annyira megnyerte az amerikai milliók rokonszenvét (ez a rokonszenv határozottan csökkent), hogy a legvadabb ellenzéki hangnak is, legalább egyideig, el kellett hallgatnia. Amúgy is olyan korban élünk — s ez persze nemcsak az Amerikai Egyesült Államokra áll — amely a politikai, társadalmi és gazdasági messianizmus lázában keres megoldást és megváltást, s jó sokáig úgy tetszett, hogy Rooseveltt nemcsak szándékaiban, hanem szándékai megvalósításában is csalhatatlan. Újabban azonban más szelek fújnak az Egyesült Államokban. A radikálisok az elnököt azzal vádolják, hogy mindinkább „jobb“ felé tolódik, a konzervatívok pedig kérdőre vonják azért, mert szerintük nem konzerválja, hogy megfelelő szójátékkal éljek, az amerikai alkotmányban kifejezett elveket és hagyományokat. Roosevelttnek mindinkább kisiklik kezéből az amerikai kongresszus felett gyakorolt hatalma, s az amerikai munkáságnak hatalmas, jóllehet konzervatív szervezete, az American Federation of Labour, legutóbb visszautasította az elnök szempontjait, amelyekkel pedig azon volt, hogy a munkaadók és a munkások közötti összhangot megteremtse. Rooseveltt jóhízeműségéhez kétség nem férhet; tárgyilagos igyekszik lenni, az ellentmondó erőket a megértés és együttműködés fókuszában igyekszik összpontosítani, de feladata megvalósítása elé olyan akadályok tornyosulnak, amelyekkel igen kérdéses, hogy megküzdhet-e. Amikor Upton Sinclair, a szocialista regényíró, Kalifornia kormányzói tisztjét akarta megszerezni, az ortodox szocialisták árulónak nevezték, a többi között azért, mert Rooseveltt jóváhagyását bírta. Másrészt Coughlin lelkész, „a rádiópap“, aki az Egyesült Államok legnépszerűbb rádió-szónoka s akit azzal vádolnak, hogy az amerikai fasizmus útját egyengeti, egyideig Roosevelttet támogatta, újabban azonban kritikát gyakorol felette. Igaz, hogy a munkanélküliek számát sikerült csökkenteni, de nem annyira, hogy még mindig ne rúgjon milliókra a számuk; viszont a szövetségi, állami, megyei és városi segély annyira megviseli az amerikai adófizetőket, hogy az utóbbiak mind hangosabban színt vallanak Roosevelttel szemben. A bizonytalanság mindinkább előtérbe nyomul; megint az infláció rémével fenyegetik az országot; a kommunista-elem

mind hangosabban nyüzsög; s a plutokrata érdekeltségek sorában olyan kijelentések hangzanak el, hogy inkább folyjék vér, mintsem hogy infláció legyen, ami korántsem jelenti az emberi méltósággal szemben érzett tiszteletet és megbecsülést. A helyzet talán nem annyira félelmetes, mint ahogy azt a rémlátók tudni vélik; az amerikai „józan ész“ esetleg mégis legyűri ezeket a fenyegető formátlanságokat; de hogy a „formátlanságok“ a maguk módján életjelt adnak magukról, azt csak a struccpolitikát követők tagadhatják le, akik például nem hajlandók észrevenni Huey Long jelentőségének rohamos növekedését.

Huey Long demagóg, de a demagógok azon fajtájából, aki nem elégszik meg a szó pillanatnyi sikerével s az abból eredő átmeneti előnyökkel, hanem mint kítűnő szervező s az amerikai tömegelektan elsőrendű ismerője céltudatosan egyengeti jövőjének útját. Mint ahogy valamikor Hitlerről művelt ellenfelei csak lefitymálva tudtak nyilatkozni, éppúgy Huey Long ellenfelei is csak az ágáló bohócot voltak hajlandók felismerni benne. Egyébként is, az alkalmazott pszichológia szempontjából, érdekes azonosságok észlelhetők a német kancellár és az amerikai politikus között. Hitler önéletrajzában gúnyosan emlékszik meg az intellektuális rétegekről; tudta, hogy az ösztönhöz kell fordulnia, amikor a tömegeket meg akarja nyerni a maga részére s nem az értelemhez; ez a tudat végül is az igazi demagóg ösztönös ítélőképessége. Huey Long a dél tömegeinek elégedetlenségét fejezi ki; noha ő maga, ha nem is európai, de amerikai fogalmak szerint, kulturált ember, következetesen a nép legegyszerűbb, sőt ha azt az érdeke megkívánja, legeggyűbb nyelvén beszél, csak hogy megértesse magát. Ezt a „trick“-jét kritikusai csak újabban figyelték meg; eddig azt hitték, hogy szókincse darabosságának színvonala azonos értelmi felszerelésének színvonalával. Huey Long nem veszi igénybe a sajtó támogatását; egyrészt, mert tisztában van azzal, hogy a sajtó ellene foglal állást, másrészt pedig azért, mert így a tömegek előtt a maga „magányos“ harcára hivatkozhatnak, s a misztikus kíváncsiságok kielégítésével az önmaga érdekességét és mágikus különlegességét jobban hangsúlyozhatja. A rádió és a szónoki emelvény rendelkezésére áll; külső céljai elérésére — s ezeket a célokat nagyszerűen tudja dramatizálni — megelégszik ennek a két segítőeszköznek igénybevételével. A harc hevében is — amíg érdekei megkívánják — lojális azokkal szemben, akik fegyvertársai; ámde hisztérikusan gyűlölni is tud, s az elégedetlen tömegeknek a megőrült nő patológiájára emlékeztető dühét és felháborodását úgy tudja felcsigázni, hogy ebben a tekintetben az amerikai evangélisták mámorító hatásával vetekszik. De míg az utóbbiak rendszerint korlátoltak s a theologiai morzsák szatócs-ügynökei, Huey Long csak szónoki technikájában hasonlít hozzájuk s nem értelmi világa sokkal bonyolultabb rétegeződésében.

Huey Long eredetileg ügyvédnek készült. A louisianai Winnfield faluban született, s a nyomor minden stációjával megismerkedett, amíg figyelmet tudott kelteni maga iránt. Annak rendje módja szerint tőkésíti is nyomor-múltját, amely alkalmat ad neki arra, hogy a nép legmélyebb rétegeiből való származására utaljon, s ez mindig meggyőző érv azoknak az esetében, akik a nélkülözés szomorú demokráciájá-

ból sohasem tudnak kiemelkedni. Huszonkét esztendő korában szerezte meg ügyvédi oklevelét, s huszonöt esztendő korában már politikai szerepet töltött be Louisiana államban. 1928-ban megválasztották Louisiana kormányzójának, később az állam szövetségi szenátora lett. Hívei biztosra veszik, hogy politikai karrierjének utolsó s persze legfontosabb állomása Washington lesz, mégpedig a washingtoni Fehér Ház elnöki lakosztálya. Hívei fanatikusak j a megbabonázott emberekhez hasonlóan más igazolást nem is találnak fanatizmusuk igazolására, mint azt a meggyőződést, hogy Huey Long, mint az amerikai Egyesült Államok elnöke, végre kivezeti népét jelenlegi összevissza sorsából a boldogság és meglegedés rendjébe. Aggasztó s ugyanakkor figyelemreméltó körülmény, hogy Huey Long immár nemcsak Louisiana állam tényleges diktátora (az állam mostani kormányzója csupán politikai eszköze s az állami legfelsőbb bíróság többsége azt teszi, amit Huey Long akar), hanem hogy híveinek száma mindinkább szaporodik az Egyesült Államok területén s mint ahogy már erre fentebb utaltam, ha Rooseveltnél nem sikerül az ország gazdasági egyensúlyát megteremteni, Huey Long esélyei mindinkább nőni fognak.

Milyen módon és eszközökkel sikerült Huey Longnak louisianai autokratikus hatáskörét megszereznie? A demagóg szavának kétségtelenül óriási a részegítő hatása, de ez nem elegendő az érdeklődés és hatalom állandósága szempontjából. Kell, hogy más tényezők is megértessék roppant súlyát Louisiana életében. Az a tény, hogy az ország többi részére is hat s hogy a dél szegényei és az észak nyomorgói között a hagyományos dél-észak ellenszenvet meg tudja szüntetni, egyelőre inkább érzélgős tünet; ám az érzélgősség elvész abban a valóságos hatalomban, amelyet Huey Long Louisiana államban gyakorol. Ebben az államban nélküle semmit sem lehet csinálni; a főiskolák életét befolyásolja, beleavatkozik a lelkészek prédikációinak témájába, közéleti állást nem lehet betölteni beleegyezése nélkül, s az állam plutokratái is, akár vasúttársaságok elnökei, akár ipari vállalatok tulajdonosai, félnek esetleges rosszakaratától, s ha csak módját ejthetik, kedvébe járnak. Egy alkalommal egy déli nagyvállalkozóval beszéltem, aki közölte velem, hogy Louisiana államban Huey Longra vonatkozó lesújtó véleményét legfeljebb suttozva meri kifejezni, s akkor is alaposan megnézi magának azt az embert, aki előtt nyilatkozik. Mi a titka ennek a terrornak?

Minden olyan tüneménynek, amely megkapja a tömegek lázas figyelmét, irracionális és racionális oka van. Ebben az esetben az irracionális ok: a megvalósult vágy. Amikor Huey Long a „Share Our Wealth.-mozgalmat megkezdte, azaz az amerikai vagyon szétoztásának elvét plasztikus és lendületes szavakkal kifejezte, természetesen tisztában volt azzal, hogy az álom zászlaját lobogtatja meg a kisemmitettek előtt. Éme, valaki, aki a koldusokat bevezeti a hercegi jólét kastélyába. Íme, valaki, aki a nyomorgók vágyának képzetéhez úgy tud fordulni, hogy amikor meghallgatják, azt hiszik, hogy vágyuk beteljesedett. Á tökéletesen érthető anyagi vágyból Huey Long költői erejű élményt csinált. A dél millióinak szerencsétlen Lázárjai, mialatt hallgatták, azt érezhették, hogy szájukban összefut a nyál, hogy üres gyom-

rukban pástétom-élvezetek helyezkednek el, hogy elhanyagolt testük-ről lemállik a rongyos ruha s az ezeregyéjszaka mesés varázsának jó-voltából pompásan szabott, jó szövetsből készült ruhát viselhetnek; s ami talán a legfontosabb, ugyanakkor azt is érezhették, hogy valaki évszázados panaszukat lekaparja sebes szájukról s eljuttatja azokhoz, akik szenvedő sorsukért felelősek. Igenis, Huey Longnak sikerült megszólaltatnia a déli „fehér szemét“ s egyéb szerencsétlenek jakobinus nyugtalanságát és diszharmóniáját s Louisiana állam kiebrudaltjai legalább érzik, hogy szabadok.

De az irracionális ok — noha igazán nem szabad figyelmen kívül hagyni — nem elegendő Huey Long kivételes sikerének megértésére. Huey Long, ezt ne feledjük el, elsősorban gyakorlati politikus. S mint ilyen, tudja, hogy az emberek kenyeret akarnak és állást akarnak s apró-cseprő jelentőségű hiúságukat akarják kielégíteni s mennél több embernek tehet szolgálatot, annál inkább látszanak megvalósíthatóknak a tömegek fantasztikus ösztönéhez forduló látomásos kijelentései. Louisiana államban az volt a szokás, hogy a szülőknek maguknak kellett gyermekeik részére a tankönyveket megvásárolniok. Kormányzói működése idején Huey Long keresztülvitte, hogy a szegények részére az állam ingyen osztotta ki a tankönyveket. Ennek a nagylelkűségnek persze az adófizetők adják meg az árát; ezzel Huey Long nem törődött, ellenkezőleg, ez a körülmény még kapóra is jött neki, mert így mindinkább növekedő híveit meggyőzhette arról, hogy egyáltalában nem törekszik a gazdagok kegyének megnyerésére. Huey Long azonban azt is tudja, hogy az ilyen intézkedés inkább jóakarátú vállver égetése a szegényeknek, mint sorsuk javítása. Erre keresztülvitte, hogy az államban új utakat építsenek, ílymód ezer és ezer munkanélkülinek módot adva arra, hogy valahogyan megkeresse kenyerét. Amellett növekedő politikai befolyásával mind több olyan embert helyezett el nagyjövedelmű és kisebb jövedelmű, de mégis szállást és kenyeret nyújtó, közéleti állásokban, akik szavának súlya nélkül talán a segélybizottságok könyör-listáján volnának. A nagy vállalatokra újabb adókat rótt; ezért szívós harcba is keveredett olyan vállalatokkal, mint amilyen a Standard Oil Company, ami viszont a nincstelenek előtt fokozta politikai hírnevét. Politikai szervezete zavartalanul működik; hogy a szervező munkához s a vele járó egyéb tevékenységhez a pénzt honnan szerezte és szerzi, egyelőre csak bennfentes bizalmasai tudják és azok nagyon is ügyelnek arra, hogy ne járjon el a szájuk. Mert Huey Longnak megvan a maga külön „hadserege“ külön kémrendszere s annak haragját azok sem akarják magukra vonni, akik ma még nem függenek tőle, de esedeg holnap nem tudnak kikapcsolódni ellenszegülést és ellenérvet nem tűrő hatásköréből. Huey Long befolyása már ma is olyan, hogy Louisiana államban diktátori erővel érvényt tud szerezni szavának. S noha a szövetségi szenátusban tavaly még elnéztek feje fölött s ha beszélt, alig hallgatták meg, ma már van szövetségi szenátor, aki vele tart s mind több azoknak a száma, akik legártatlanabbnak tetsző kijelentésére is felfigyelnek. Amíg a múltban a washingtoni látogatók olykor azért mentek a szenátus ülésére, hogy ki nem elégült szatirikus hajlamuk levezetőcsatornát találjon Huey Longot hallgatva,

addig újabban azért mennek, bogy a louisianai szövetségi szenátort hallgassák meg a többi szenátor rovására. Tavalý a szenátus „Progressive Bloc”-ja mellözte Huey Longot; idén bevette tagnak. Az egyik szenátor ezt a megváltozott álláspontot a következöképpen indokolta meg: „Ha valaki következetesen azokért az elvekért küzd, mint magunk, akkor előbb-utóbb feltétlenül a magunkénak kell tekintenünk/. Megeshetik, hogy azok a szenátorok, akik tavaly nem törődtek louisianai kartársukkal, s idén magukénak tekintik, a jövőben vezérüknek ismerik el. Barnum, a cirkusz-király, ismerte a tömegek lélektanát szórakozás szempontjából; Huey Long ismeri a tömegek éhségét és érzékösségét. Barnum megnyerte a tömegeket a szórakozás jegyében; könnyen lehetséges, hogy Huey Long is megnyeri a tömegeket a tőle hangoztatott társadalmi igazságszolgáltatás nevében.

Hogy Huey Longnak mik a végső céljai egyéni becsvágyának megvalósításán kívül? Erre a kérdésre bizony nehéz felelni s erre a kérdésre aligha tudna ő maga is tisztán válaszolni. Ennek az amerikai politikusnak lelke olyan elképzeltetlen színekből rakódik össze, hogy azokból egy rendszer logikájának képét összerakni úgyszólván lehetetlen. Politikai expresszionista, heves és lázas és dacos; intenzív, mint egy felrobbanó lírai ösztön, amelyet, ha kell, a ravasz politikus józanágával tud fegyelmezni. Az emberségesen gondolkodók attól tartanak, hogy a faji és vallási gyűlöletből táplálkozó „Ku Klux Klan”-nak szellemét hozná vissza nemzeti sikere esetén az amerikai Egyesült Államok területére; ha ez megtörténnék, akkor a kulturális sötétség fátyola vonná be az országot s jaj lenne annak a gondolatnak vagy érzésnek, amely eltérne a tömegektől helyeselt szűk és türelmetlen felfogástól. Mások biznak abban, hogy sikere esetén — hívei 1940-re jósolják elnökké választását — állása felelősségénél fogva hangfogót tenne zabolátlan kijelentéseire, közben azonban, amíg célját eléri, az aggodalmak és bizonytalanságok viharával ismertetné meg azt az Amerikát, amely még mindig bizik Rooseveltnél. Viszont mások képtelennek tartják azt, hogy a demokratapárt valaha is őt jelölné az elnöki szék betöltésére, ugyanakkor azonban beismerik, hogy Amerika „a korlátlan lehetőség”^ hazája s ha Rooseveltnél programja nem válik be, nem lehet tudni, hogy holnap amerikai tömege micsoda lépésre szánja magát. Egyelőre Huey Long halad a maga útján; mind többen követik; a megverték, az értelmi dadogok, az érzelmileg kichezettek, az anyagilag kiuzsorázottak áhítattal lesik minden szavát. Az amerikai élet politikai színpadján úgy dülleszti ki a mellét, mint egy rossz színész; s hangos, folyton, folyton szaval. Ámde mégse ripacs; önmagának színigazgatója, aki megköveteli, hogy a cél érdekében, amíg szükséges, a ripacs szerepét töltsé be. Az amerikai jövő vásznán furcsa és végzetes árnyékok nyújtózkodnak és gesztikulálnak; Huey Long árnyéka a legkiemelkedőbb. Rooseveltnél elnök programjának sikerén vagy sikertelenségén múlik, hogy Huey Longról valamikor az amerikai történelem írója mint átmeneti jelenségről emlékszik-e meg vagy pedig mint olyan eseményről, amellyel összehasonlítva Rooseveltnél elnök maga is csak átmeneti jelenség volt.

(Cleveland, Ohio)

REMÉNYI JÓZSEF